

بسته آموزشی؛ بستر مناسبی برای توجه به تفاوت‌های فردی

مجتبی مقصودی

مورد استفاده بودند، در حالی که امروزه نرم‌افزارها نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند. سخت‌افزارها به تسهیل و تسریع آموزش کمک می‌کنند و نرم‌افزارها به حل مشکلات و مسائل آموزشی. با مطرح شدن نظریه‌های جدید یادگیری و تأکید آن‌ها بر نیازهای یادگیرندگان، ارتباط آموزش با زندگی واقعی یادگیرنده، و ایجاد شرایط واقعی برای یادگیری و توجه به رویکرد سیستمی در آموزش، کاربرد ابزارها و وسایل در آموزش اهمیت ویژه‌ای پیدا کرد. این امر به تغییر دیدگاه‌های جاری و پیدایش نگاهی جدید و جامع نسبت به ابزارها و وسایل آموزشی منجر شد. چنانچه این ابزارها و وسایل را در قالب یک مجموعه تولید و به نظام آموزشی عرضه کنیم، در واقع به تولید بسته آموزشی دست زده‌ایم که می‌تواند شامل مجموعه‌ای از منابع، مواد و ابزارهای آموزش هماهنگ باشد که برای نیل به هدف آموزش خاص سازمان‌یافته است. شاید لازم به توضیح نباشد که بسته آموزشی با توجه به هدف آن می‌تواند برای یک برنامه درسی یا یک دوره آموزشی یا یک کلاس درس تهیه شود. بسته آموزشی ابتدا به‌عنوان راهبردی برای آموزش انفرادی مطرح شد. ولی با افزایش تراکم دانش‌آموزان در کلاس‌های درس، تفاوت‌های فردی ایشان بهره‌گیری از ابعاد متفاوت بسته آموزشی مورد توجه قرار گرفت.

بسته آموزشی چیست؟

«بسته آموزشی»^۱ به مجموعه‌ای هماهنگ از رسانه‌های آموزشی اطلاق می‌شود که در یک بسته واقعی (مانند یک زونکن یا کارتن به همراه سایت اینترنتی) یا به‌صورت اجزایی

اشاره

بسته آموزشی نام نشریه شماره ۴۹ «شورای هماهنگی علمی» سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است که در قالب پرسش و پاسخ به بررسی جوانب گوناگون تولید بسته آموزشی پرداخته است. مقاله حاضر، بخشی از این نشریه است که با اعمال اصلاحاتی روی متن اصلی، برای چاپ در «مجله جوانه» آماده شده است.

کلیدواژه‌ها: بسته آموزشی، راهنمای معلم، فیلم آموزشی، کتاب درسی، آموزش مجازی

تحولات و نوآوری‌های جدید در برنامه‌های مدرسه‌ها و تأکید بر یادگیری مهارت‌ها و کاربرد دانش، استفاده از ابزارها و وسایل و فناوری‌ها در آموزش را هرچه بیشتر ضروری ساخته است و آموزش یک کلاس درس یا اجرای یک برنامه درسی خاص، علاوه بر توانایی‌ها و مهارت‌های معلم، مستلزم وجود شرایط یادگیری خاصی است که در آن، معلمان و دانش‌آموزان با استفاده از ابزارها، وسایل، مواد و روش‌های مناسب، فرایند آموزشی را طی کنند و به هدف‌های مورد نظر دست یابند. استفاده از ابزارها و وسایل در آموزش از گذشته دور مورد توجه بوده است. با رشد اندیشه بشر و کامل‌تر شدن وسایل و ابزارها، استفاده از آن‌ها مورد توجه بیشتر قرار گرفته است. چنان‌که امروزه رایانه به‌عنوان ابزاری مهم، کاربرد وسیعی در آموزش دارد، در حالی که زمانی گچ و تخته سیاه کاربرد بیشتری در آموزش داشت. علاوه بر این، در گذشته سخت‌افزارها بیشتر

هماهنگ با نشان و برند مؤسسه تولیدکننده تهیه و برای یک یا چند پایه تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از بسته‌های آموزشی معروف می‌توان به بسته آموزشی برای علوم تجربی دوره ابتدایی «HBJ» اشاره کرد. در این بسته، کتاب دانش آموز، کتاب معلم، برگه‌های کار کتاب ارزشیابی و فیلم وجود دارد. در حال حاضر با گسترش فناوری‌های نوین و ICT، بسته آموزشی با نرم‌افزارهای آموزشی، سی‌دی، دی‌وی‌دی و سایت‌های اینترنتی تکمیل می‌شود. در ضامم این مجموعه چند بسته آموزشی موجود در ایران به‌طور تفصیلی معرفی شده‌اند.

بسته آموزشی از چه اجزایی تشکیل شده است؟

بسته آموزشی می‌تواند شامل گستره‌ای از منابع و رسانه‌های آموزشی باشد. این بسته می‌تواند حاوی تعدادی کتاب و کتابچه، برگه‌های کار، سی‌دی، فیلم آموزشی و حتی برخی وسایل کمک‌آموزشی و ابزارآلات باشد. در کنار بسته سخت‌افزاری، استفاده از امکانات نرم‌افزاری و اینترنت نیز می‌تواند به تکمیل بسته آموزشی کمک کند.

در مصوبه «شورای هماهنگی علمی» سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در مورد بسته آموزشی، اجزای بسته آموزشی به دو گروه کلی شامل منابع اصلی و منابع تکمیلی تقسیم شده است. در منابع اصلی نام این موارد به چشم می‌خورد:

- کتاب راهنمای معلم،
- کتاب دانش آموز،
- کتاب کار دانش آموز،
- کتاب ارزشیابی

منابع تکمیلی نیز به چند دسته تقسیم شده‌اند که عبارت‌اند از:

- منابع چاپی یا کتاب‌ها و مجلات گوناگون که به تفصیل نام برده شده‌اند.
- منابع ابزاری معلم مانند اورهد و طلق شفاف، تابلوی آهن‌ریا، لوحه‌ها و ...
- منابع و لوازم کار دانش‌آموزی مانند قطعات کاردستی، کیت‌های کارگاهی و کیت‌های آزمایشگاهی.
- منابع و لوازم مربوط به فناوری‌های جدید مانند رسانه‌های صوتی و تصویری، سی‌دی، دی‌وی‌دی و سایت‌های اینترنتی.

تعیین اجزای بسته آموزشی

تعیین اجزای بسته آموزشی به میزان توانایی‌های تولیدکنندگان وابسته است. چنانچه قرار باشد بسته آموزشی توسط بخش دولتی تولید و سرمایه دولتی برای آن صرف شود، امکان تولید اجزای بیشتری وجود خواهد داشت. اما بخش خصوصی برای اجزای بسته آموزشی به امکان فروش آن نیز می‌اندیشد و سرمایه خود را بی‌گدار صرف نخواهد کرد. کم‌تعدادترین بسته آموزشی از نظر اجزا می‌تواند شامل کتاب درسی، کتاب معلم و کتاب کار باشد. دیگر اجزای بسته مانند

سی‌دی آموزشی، فیلم آموزشی، سایت اینترنتی، برگه‌های کار و غیره، با توجه به توانایی‌های کارشناسی، توانایی‌های مالی و وظایف بخش دولتی یا خصوصی تعیین خواهد شد.

تفاوت کتاب درسی در بسته آموزشی با کتاب درسی بدون بسته آموزشی

در بسیاری از موارد، کتاب درسی تقریباً تنها رسانه آموزشی است که هر دانش‌آموز آن را در اختیار دارد و دیگر رسانه‌های آموزشی تنها در اختیار برخی دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. بیشتر

دانش‌آموزان با دیگر رسانه‌های آموزشی آشنایی کمتری دارند و غیر از کتاب درسی، آن‌ها عمدتاً با کتاب‌های آموزشی در قالب تست‌های چندگزینه‌ای آشنایی دارند. چنانچه مؤلفان محتواهای آموزشی نخواهند یا نتوانند از رسانه‌های جنبی دیگری استفاده کنند، سعی خواهند کرد حداکثر اطلاعات ممکن را در کتاب درسی بگنجانند. اما این کار نیز دشواری‌های خود را دارد. علاوه‌بر اینکه امکان چنین اقدامی محدود است و می‌تواند به افزایش حجم کتاب و محفوظاتی شدن بیشتر آن منجر شود.

در یک بسته آموزشی، کتاب درسی حرف اول و آخر را نمی‌زند و تولیدکنندگان محتوا سعی می‌کنند با استفاده از فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارها، کتاب کار و سایت اینترنتی، نواقص کتاب درسی را برطرف کنند. به این ترتیب کتاب می‌تواند با حجم کمتر و محتوای غنی‌تر در کنار دیگر اجزای بسته به دست دانش‌آموزان برسد. از سوی دیگر، جنس کاغذ، صحافی و تجلید کتاب به‌گونه‌ای خواهد بود که امکان استفاده چندباره را فراهم کند و راه‌حلی برای یک بار مصرفی بودن کتاب درسی باشد. به‌منظور تضمین استفاده بیشینه از نرم‌افزارهای آموزشی و رسانه‌های صوتی و تصویری در سازمان‌دهی فکری، شکلی و صفحه‌آرایی کتاب‌های درسی لوگوهای مخصوصی برای ارجاع فراگیرندگان به رسانه‌ها و نرم‌افزارهای مرتبط پیش‌بینی خواهد شد.

فیلم در بسته آموزشی

فیلم‌های آموزشی قبلاً در قالب نوار ویدئو عرضه می‌شدند، اما با تغییرات فناوری و کنار رفتن دستگاه‌های ویدئو، فیلم‌های آموزشی روی «سی‌دی» و «دی‌وی‌دی» می‌توانند کمک شایانی به درک محتواهای آموزشی کنند. این رسانه آموزشی قدرتمند قادر است سخت‌ترین مفاهیم را در قالب نمایش پدیده‌ها، اجرای آزمایش‌ها، اثبات فرمول‌ها و غیره به نمایش بگذارد. همچنین، با ارتباط دادن مفاهیم، افزایش درک شنیداری و دیداری، آموزش

«بسته آموزشی» به مجموعه‌ای هماهنگ از رسانه‌های آموزشی اطلاق می‌شود که در یک بسته واقعی (مانند یک زونکن یا کارتن به همراه سایت اینترنتی) یا به صورت اجزایی هماهنگ با نشان و برند مؤسسه تولیدکننده تهیه و برای یک یا چند پایه تحصیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از بسته‌های آموزشی معروف می‌توان به بسته آموزشی برای علوم تجربی دوره ابتدایی «HBJ» اشاره کرد

زبان و غیره، به یاری فراگیرندگان بپردازد.

فیلم آموزشی این امکان را فراهم می‌کند که فراگیرنده با تماشای چندین باره آن، به درک عمیق‌تر مفهوم نائل شود. اگرچه تولید فیلم آموزشی هزینه‌بر است، اما تکثیر و استفاده از آن بسیار ارزان‌قیمت است. در یک بسته آموزشی، در جای جای کتاب درسی و کتاب معلم، به نشانی فیلم‌های مرتبط با مفاهیم اشاره می‌شود و در واقع یادگیری مفاهیم کتاب درسی به کمک فیلم آموزشی آسان می‌شود. مؤلفان کتاب‌های درسی با آگاهی از لزوم استفاده از فیلم آموزشی در هر جای کتاب که لازم است، به فیلم مربوط اشاره می‌کنند و از این طریق تولیدکننده فیلم آموزشی نیز با یک سناریوی اولیه در تولید فیلم روبه‌رو خواهد بود.

در کتاب‌های درسی و راهنمای معلم، از لوگوهای ارتباطی برای ارجاع فراگیرندگان به فیلم‌های آموزشی مرتبط با موضوع درس در هر قسمت استفاده خواهد شد.

متأسفانه به دلیل عدم رعایت حق مؤلف، تولید فیلم آموزشی برای بخش خصوصی صرفه اقتصادی ندارد و این کار تنها می‌تواند با سرمایه‌گذاری بخش دولتی انجام شود. اگرچه مشاهده می‌شود، ناشران بخش خصوصی نیز با استفاده از همین عدم رعایت حق مؤلف، فیلم‌ها و نرم‌افزارهای فلش تهیه شده توسط تولیدکنندگان خارجی را دانلود می‌کنند و در سایت خود یا در سی‌دی‌های آموزشی مورد استفاده قرار می‌دهند.

نقش IT در بسته آموزشی

پا به عرصه گذاشتن فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی جدید این نوید را به دست‌اندرکاران آموزشی و تولیدکنندگان رسانه‌های آموزشی می‌دهد که فضای به‌وجود آمده می‌تواند تحولی اساسی

در مفاهیم و مؤلفه‌های آموزش از قبیل ویژگی‌های معلم و یادگیرنده، تعاملی بودن محتوا، زمان و مکان آموزش، کتاب درسی، فیلم آموزشی، حضور در کلاس و غیره به‌وجود آورد. پیشرفت این پدیده به‌گونه‌ای است که اکنون آموزش مجازی به رقیبی سرسخت برای آموزشی سنتی و حضور در کلاس و مدرسه تبدیل شده است.

تولیدکنندگان بسته آموزشی، با استفاده هوشمندانه از این ابزار نوین، می‌توانند از ساده‌ترین شکل آن که ارائه محتواها به صورت «offline» است، تا پیچیده‌ترین آن‌ها که آموزش کلاس و مدرسه مجازی است، بهره ببرند. درس‌افزارها و سیستم‌های قوی مدیریت آموزشی در سطح جهان و ایران تولید شده‌اند که می‌توانند در این راستا به کمک تولیدکنندگان بسته آموزشی

بیایند. مؤلفان کتاب‌های درسی با استفاده از چنین رسانه‌های قادر خواهند بود، ضمن ارائه یک محتوای ساده‌تر و کم‌حجم‌تر به‌عنوان کتاب درسی، با استفاده از IT و فیلم‌های آموزشی به ترمیم، تقویت و غنی‌سازی یادگیری فراگیرندگان کمک کنند و در واقع کتاب درسی را با استفاده از دیگر رسانه‌ها تقویت و ضعف‌های آن را برطرف کنند.

سیاست اصلی در تولید بسته آموزشی: آنلاین یا آفلاین

همان‌طور که گفته شد، در یک بسته آموزشی علاوه بر منابع مکتوب، فیلم و سی‌دی یا نرم‌افزارهای آموزشی، استفاده از فضای وب و اینترنت می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. استفاده از اینترنت در یک بسته آموزشی را می‌توان به چند شیوه متصور شد:

۱. بخشی از محتوا به‌طور ثابت روی web: ایجاد یک سایت اینترنتی که در آن برخی از فیلم‌ها، انیمیشن‌ها، محتواهای اضافی و غیره به‌صورت ثابت قرار می‌گیرند و استفاده‌کنندگان می‌توانند با مراجعه به آن از محتوای ارائه شده استفاده یا آن را دانلود کنند. این شیوه را آفلاین می‌نامند.

۲. بخشی از محتوا به‌صورت به‌روزشونده روی web: ایجاد یک سایت اینترنتی که علاوه بر ویژگی‌هایی که در بند ۱ گفته شد، هر از چندی، به روز شود و دارای یک پست الکترونیکی برای دریافت سؤالات و پاسخ کارشناسی به سؤال‌کننده باشد.

۳. فضای تعاملی بین مخاطبان و گردانندگان روی web: ایجاد یک سایت اینترنتی که همواره به‌روز می‌شود و گروهی از کارشناسان از سایت پشتیبانی می‌کنند. این سایت دارای امکانات تبادل آراء، پاسخ آنلاین و دیگر قابلیت‌های یک سایت فعال آموزشی است.

۴. امکان بارگذاری و تعامل: ایجاد یک سایت اینترنتی آموزش آنلاین که علاوه بر مشخصات سه گروه قبلی، امکان ثبت‌نام و آموزش را فراهم می‌آورد و به‌صورت مجازی علاقه‌مندان را آموزش می‌دهد.

با توجه به اینکه شیوه‌های سوم و چهارم بیشتر برای آموزش مجازی مورد استفاده قرار می‌گیرند، برای وضعیت نوع دوم در بسته آموزشی مناسب‌تر خواهد بود.

کاربر بسته آموزشی

بسته آموزشی به‌منظور ارتقای فرایند یاددهی - یادگیری طراحی و تولید می‌شود و بنابراین کاربر اصلی بسته آموزشی در درجه اول دانش‌آموز و معلم خواهند بود. البته اجزای بسته آموزشی تا حدود زیادی مخاطب یا کاربر آن را تعیین می‌کند. مثلاً برگه‌های آزمون یا کتاب راهنمای تدریس توسط معلم استفاده می‌شود و چنانچه محتوایی برای والدین پیش‌بینی شده باشد، کاربر یا مخاطب آن اولیای دانش‌آموزان خواهند بود.

تولید بسته آموزشی برای یک برنامه درسی در مرحله سازمان‌دهی مواد و وسایل آموزشی صورت می‌گیرد. معمولاً

در يك بسته آموزشی، در جای جای کتاب درسی و کتاب معلم، به نشانی فیلم‌های مرتبط با مفاهیم اشاره می‌شود و در واقع یادگیری مفاهیم کتاب درسی به کمک فیلم آموزشی آسان می‌شود. مؤلفان کتاب‌های درسی با آگاهی از لزوم استفاده از فیلم آموزشی در هر جای کتاب که لازم است، به فیلم مربوط اشاره می‌کنند و از این طریق تولیدکننده فیلم آموزشی نیز با يك سناریوی اولیه در تولید فیلم روبه‌رو خواهد بود

ناشرانی که به تولید کتاب درسی همکاری می‌کنند، در کنار کتاب درسی به تولید بسته آموزشی نیز اهتمام می‌ورزند. البته در نظام‌های برنامه‌ریزی درسی متمرکز که تولید کتاب درسی نیز به‌عهده دولت یا دفاتر و سازمان‌های وابسته به دولت است، برنامه‌های درسی توسط یک مرکز یا سازمان تولید می‌شود و گاهی برنامه‌ریزان آن مرکز بسته آموزشی را برای استفاده همهٔ معلمان و دانش‌آموزان مربوطه تهیه و تدوین می‌کنند. چنین نظامی به دلیل ثبات برنامه‌ها فاقد انعطاف لازم برای مشارکت معلمان و دانش‌آموزان در تولید بسته آموزشی است.

در نظام‌های درسی نیمه متمرکز، با وجود اینکه ممکن است بسته آموزشی توسط برنامه‌ریزان و سازمان‌های دولتی آماده شود، اما معلمان و دانش‌آموزان می‌توانند نیازها، نوآوری‌ها و اصلاحات خود را به تولیدکنندگان بسته آموزشی منعکس کنند و هنگام استفاده از بسته آموزشی آن‌ها را مورد توجه قرار دهند. در نظام‌های غیرمتمرکز، معلمان خود به تهیه برنامه درسی و یا بسته آموزشی برای کلاس درس می‌پردازند و یا می‌توانند از میان برنامه‌ها یا بسته‌های آموزشی موجود، برنامه مورد نظر خود را انتخاب کنند. در نظام فعلی برنامه‌ریزی درسی کشور، با توجه به سیاست توجه به نیازهای یادگیرندگان و مشارکت گروه‌های متفاوت در تولید مواد درسی، رویکرد نیمه‌متمرکز اعمال می‌شود. این روش انعطاف لازم را جهت استفاده از نظرات معلمان و دانش‌آموزان در تولید و استفاده از بسته آموزشی داراست.

بسته آموزشی ممکن است برای آموزش دانش‌آموزان یا برای کمک به معلمان در آموزش تهیه شود. مواد، ابزارها و وسایل درسی درسی به تولید بسته آموزشی نیز اهمیت می‌ورزند. البته در نظام‌های برنامه‌ریزی درسی متمرکز که تولید کتاب درسی نیز به‌عهده دولت یا دفاتر و سازمان‌های وابسته به دولت است، برنامه‌های درسی توسط یک مرکز یا سازمان تولید می‌شود و گاهی برنامه‌ریزان آن مرکز بسته آموزشی را برای استفاده همهٔ معلمان و دانش‌آموزان مربوطه تهیه و تدوین می‌کنند. چنین نظامی به دلیل ثبات برنامه‌ها فاقد انعطاف لازم برای مشارکت معلمان و دانش‌آموزان در تولید بسته آموزشی است.

در بسته آموزشی، نرم‌افزارها، کتاب کار و سایت اینترنتی، نواقص کتاب درسی را برطرف کنند. به این ترتیب کتاب می‌تواند با حجم کمتر و محتوای غنی‌تر در کنار دیگر اجزای بسته به دست دانش‌آموزان برسد

دانش آموز هستند که به انتقال پیام از فرستنده به گیرنده کمک می‌کنند. رسانه‌ها از نظر نقشی که در آموزش دارند، به دو دسته تقسیم می‌شوند: **● رسانه‌های معیاری:** که برای تعیین پیشرفت یادگیری یا اثربخشی آموزش به کار می‌روند. **● رسانه‌های میانجی:** که تسهیل کننده رابطه میان معلم و دانش آموز هستند.

رسانه‌ها از نظر نوع تعاملشان در آموزش نیز به دو دسته یکسویه و تعاملی یا دوسویه تقسیم می‌شوند. همچنین رسانه‌ها را با توجه به نوع شیوه تولید یا ارائه می‌توان به پنج دسته تقسیم کرد: ۱. رسانه‌های متکی بر انسان؛ ۲. رسانه‌های متکی بر وسایل چاپی؛ ۳. رسانه‌های متکی بر وسایل دیداری؛ ۴. رسانه‌های متکی بر وسایل دیداری- شنیداری؛ ۵. رسانه‌های متکی بر رایانه.

بسته آموزشی با توجه به رسانه‌ها و نظام رسانه‌ای مورد نظر شکل می‌گیرد. در نظام کنونی آموزش و پرورش تلفیقی از رسانه‌های فوق می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

بسته آموزشی می‌تواند از اجزای متنوعی شامل این موارد تشکیل شده باشد: راهنمای معلم؛ مواد یادگیری انفرادی؛ مواد و وسایل مربوط به ارزشیابی؛ وسایل دیداری شنیداری؛ فضاها و مراکز و امکانات

در بسته آموزشی، نرم‌افزارها، کتاب کار و سایت اینترنتی، نواقص کتاب درسی را برطرف کنند. به این ترتیب کتاب می‌تواند با حجم کمتر و محتوای غنی‌تر در کنار دیگر اجزای بسته به دست دانش‌آموزان برسد

دانش آموز هستند که به انتقال پیام از فرستنده به گیرنده کمک می‌کنند. رسانه‌ها از نظر نقشی که در آموزش دارند، به دو دسته تقسیم می‌شوند: **● رسانه‌های معیاری:** که برای تعیین پیشرفت یادگیری یا اثربخشی آموزش به کار می‌روند. **● رسانه‌های میانجی:** که تسهیل کننده رابطه میان معلم و دانش آموز هستند.

در یک بسته آموزشی، کتاب درسی حرف اول و آخر را نمی‌زند و تولیدکنندگان محتوا سعی می‌کنند با استفاده از فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارها، کتاب کار و سایت اینترنتی، نواقص کتاب درسی را برطرف کنند. به این ترتیب کتاب می‌تواند با حجم کمتر و محتوای غنی‌تر در کنار دیگر اجزای بسته به دست دانش‌آموزان برسد

طبیعی، فرهنگی و اقتصادی.

انتخاب اجزای بسته آموزشی باید براساس ملاکها و معیارهای معینی صورت گیرد. معیارهایی که برای انتخاب اجزای بسته آموزشی معلم به کار می‌رود عبارت‌اند از: فلسفه و ارزش‌های حاکم بر جامعه، تنوع فرهنگی، شرایط بومی و محلی، اصول یادگیری، مهارت‌های اساسی (شناختی، فراشناختی و خلاقیتی)، شیوه‌های تلفیقی، مشارکت و تعامل، جلب انگیزش، تنوع و جذابیت، امکان ارزشیابی، امکان دریافت بازخورد، قابلیت و سهولت دسترسی و کاربرد، کیفیت ابزارها و وسایل. مجموعه معیارهای فوق اصول حاکم بر تهیه بسته آموزشی را تشکیل می‌دهند. این اصول توسط «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» با استفاده از نظرات متخصصان و صاحب‌نظران و کارشناسان ذی‌ربط تهیه شده است که در ادامه می‌آید. بدیهی است اعمال همه اصول ذکر شده در زیر برای تولید بسته آموزشی امکان پذیر نیست یا بسیار دشوار خواهد بود. اما این اصول می‌توانند برای تولید بسته آموزشی خطوط کلی راهنما را مشخص کنند و تولیدکنندگان را برای توجه به این اصول به فکر وادارند.

اصول حاکم بر طراحی و تولید بسته آموزشی

- بسته آموزشی باید امکانات، تفاوت‌ها و نیازهای فرهنگی، بومی و محلی را در سطح کشور مورد توجه قرار دهد.
- بسته آموزشی باید با توجه شرایط اقتصادی جامعه از نظر مهارت‌ها و توانایی‌های مورد نیاز آماده شود.
- در طراحی و تولید یک بسته آموزشی مربوط به یک درس، باید رویکردهای برنامه درسی آن ملاک عمل باشد.
- در تولید بسته آموزشی باید فضاهای طبیعی و امکانات و مراکز اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و چگونگی استفاده از آنها در فرایند یاددهی، یادگیری، مورد توجه قرار گیرد.
- بسته آموزشی باید متناسب با نیازهای برنامه درسی و کلاس درس مرتبط سازمان‌دهی شود.
- در انتخاب اجزای بسته آموزشی باید فناوری‌های مناسب و کارآمد (قدیم و جدید) به نحو مؤثری مورد استفاده قرار گیرند.
- بسته آموزشی باید ضمن توجه به حوزه‌های مستقل یادگیری، از امکان تلفیق حوزه‌های گوناگون یادگیری و آموزش ارزش‌ها در حوزه آموزشی مورد نظر استفاده کند.
- بسته آموزشی باید ضمن توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، نیازهای ویژه، استعدادها برتر و دیرآموزها را نیز مورد توجه قرار دهد.
- اجزای بسته آموزشی باید از تنوع و جذابیت لازم برخوردار

در نظام‌های برنامه‌ریزی درسی متمرکز که تولید کتاب درسی نیز به عهده دولت یادفانر و سازمان‌های وابسته به دولت است، برنامه‌های درسی توسط یک مرکز یا سازمان تولید می‌شود و گاهی برنامه‌ریزان آن مرکز بسته آموزشی را برای استفاده همه معلمان و دانش‌آموزان مربوطه تهیه و تدوین می‌کنند. چنین نظامی به دلیل ثبات برنامه‌ها فاقد انعطاف لازم برای مشارکت معلمان و دانش‌آموزان در تولید بسته آموزشی است

باشد تا امکان برانگیختن انگیزه‌های درونی را برای تحقق و یادگیری عمیق، گسترده و پایدار فراهم آورد.

- بسته آموزشی باید فرصت خلاقیت و نوآوری‌ها را در فرایند یاددهی-یادگیری برای معلم و فراگیرنده فراهم آورد.
- بسته آموزشی باید امکان به‌کارگیری پژوهش را در حوزه‌های گوناگون یادگیری به وجود آورد.
- بسته آموزشی باید امکان رشد مهارت‌های شناختی و فراشناختی را در یادگیرندگان فراهم سازد.
- بسته آموزشی باید به‌گونه‌ای تهیه شود که امکان به‌کارگیری شیوه‌های مشارکتی و افزایش تعامل فراگیرندگان با مدرسه و جامعه در سطح مدرسه و خارج از مدرسه به‌وجود آید.
- بسته آموزشی باید علاوه بر کتاب‌های درسی منابع دیگر را نیز در آموزش مورد توجه قرار دهد.
- بسته آموزشی باید فرصت ارزشیابی از پیشرفت یادگیری را به شکل‌های متنوع و متناسب، با توجه به تفاوت‌های فردی و اهداف برنامه درسی ایجاد کند.
- بسته آموزشی باید امکان بازخورد و ارزشیابی مخاطبان را به‌منظور ارتقای کیفیت آموزش به‌طور مستمر فراهم سازد.
- بسته آموزشی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که امکان تولید، تغییر و ارائه محتواهای جایگزین برای معلمان و دانش‌آموزان وجود داشته باشد.

- بسته آموزشی و اجزای آن باید به‌گونه‌ای طراحی و سازمان‌دهی شوند که قابلیت استفاده از آنها در محیط‌های گوناگون یادگیری فراهم باشد.
- بسته آموزشی و اجزای آن باید به‌گونه‌ای طراحی و سازمان‌دهی شوند که استفاده از آنها ایمنی و سلامت کاربر را حفظ کند.
- اجزای بسته آموزشی باید از کیفیت و مرغوبیت لازم برخوردار باشند.
- بسته آموزشی باید راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را به‌منظور استفاده صحیح و بهینه از اجزای آن ارائه دهد.
- بسته آموزشی، به‌منظور تحقق عدالت آموزشی، باید فرصت‌ها و امکانات لازم را متناسب با استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان در اختیار ایشان قرار دهد.

پی‌نوشت‌ها

1. Educational Package

۲. سرواژه (Harcourt Brace Jovanovich) یکی از بخش‌های وابسته به انتشارات بزرگ هارکورت است. این انتشاراتی بزرگ به تولید انواع کتاب از جمله کتاب درسی می‌پردازد.

منابع

- ۱- اصول راهنمای بسته آموزشی. دبیرخانه شورای هماهنگی علمی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. ۱۳۸۵.
۲. بسته آموزشی، پرسش‌ها و پاسخ‌هایی در باره چیستی، چرایی و چگونگی تولید بسته آموزشی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. دبیرخانه شورای هماهنگی علمی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. ۱۳۸۸
3. Rebecca M Schneider, Joseph Krajcik, and Ron Marx. The Role of Educative Curriculum Materials in Reforming Science Education, 2000,